

FRANCESC TRABAL

NOVEL·LES (I)

BARCELONA 2017

QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax. 934 636 956
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© d'*Hi ha homes que ploren perquè el sol es pon*, 1980;
© de *L'home que es va perdre*, 1982; © de *Quo vadis, Sànchez?*, 1988;
© d'*Era una dona com les altres*, 1994 by Hereus de Francesc Trabal
© dels dibuixos de *Quo vadis, Sànchez?*, 1988 by Hereus de Valentí Castany
© d'aquesta edició, 2017 by Quaderns Crema, S.A.

Drets exclusius d'edició:
Quaderns Crema, S.A.

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-581-7
DIPÒSIT LEGAL: B. 18 014-2017

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *setembre de 2017*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA

L'home que es va perdre

7

Quo vadis, Sànchez?

135

Era una dona com les altres

223

Hi ha homes que ploren perquè el sol es pon

309

L'HOME QUE ES VA PERDRE

Estimat Lluís,

Decididament, el papà, al Cel sia, tenia raó: estava escrit que entestar-nos a creure que ens arribaríem a casar tu i jo era una temeritat. L'escena de la corbata, d'abans-d'ahir, ha aconseguit fer-me veure clar tot el que no m'havien pogut revelar els dos anys de festeig amb tu. Així, he decidit deixar-ho córrer tot, tornar-te la llibertat i recobrar la meva. Més val. Ni tu serveixes per home casat, ni jo per dona casada amb tu. No ho provem, doncs, si ja sabem per endavant què ens espera. Quedem amics. El temps que hem passat tan a la vora l'un de l'altre ens deixarà segurament un bon record que mai més morirà en nosaltres, i el no veure'ns més (això t'ho demano de tot cor) farà que acabem per perdre aquesta petita atracció mútua que ens empenyia fins ara. Si no ens veiem més, encara ens estimarem una mica, i això és, en definitiva, l'única cosa que, anant bé, podíem anar a buscar en el nostre casament. Estimat Lluís, estic segura que quan t'haurà passat la indignació veuràs que tinc raó i això mateix et decidirà a guardar-me, com ara jo a tu, una gran simpatia. És una llàstima que no ens puguem casar: ets tan bo, tan intel·ligent, tan agradable... Què hi farem! Anàvem equivocats. Que siguis ben feliç, que jo també procuraré d'ésser-ho, i, per darrera vegada, adéu. No deuràs trobar indelicat que et torni l'anell, damunt el qual, com a testimoni d'amistat, deixo l'últim bes que t'hauré fet en ma vida. Adéu, Lluís.

SÍLVIA

Lluís Frederic llegí per segona vegada aquesta lletra i encara posà més la cara desesmada. El to de Sílvia era rotund. «Anàvem equivocats». «És una llàstima que no ens puguem casar». «Ni tu serveixes per home casat ni jo per dona casada amb tu». Definitiu. Sílvia no era dona per haver escrit aquesta lletra amb l'intent de cercar una reacció teatral,

dramàtica. Altrament, la cosa no era pas tal com ella deia. L'escena de la corbata devia fer-la decidir, però ja feia temps que hi havia la mar agitada. En fi, no hi hauria res a fer.

—Hi ha el senyor Rissac...

S'havia obert la porta de les oficines.

—Deixa'm estar.

—Segurament no em renyarà si li recordo que va ésser vostè qui el va fer avisar.

—Excusa-m'hi. M'és impossible ara.

Lluís Frederic, amb la vista encantada damunt la taula, deixava que les idees giravoltessin dintre seu com en un calidoscopi mogut molt lentament i desfocat. Sílvia no renunciaria a la seva decisió. Lluís Frederic era xuclat per aquesta idea dominant-ne d'altres, i experimentà la sensació d'una mena de vertigen engolidor que l'estimbava més avall que si anés en una vagoneta de muntanyes russes de parc d'atraccions. Un ensopiment fangós el prengué i quedà immòbil una llarga estona, al marge absolutament de tot ordre de temps.

—¿El senyor Lluís Frederic desitja alguna cosa?

Però el senyor Lluís Frederic romanía immòbil, amb el cap amagat entre les mans, insensible.

—¿Potser es troba indisposat?

El vell caixer s'acostà a la taula i tustà lleument el braç de Lluís, que es desvetllà i es passà una mà per la cara, llargament.

—¿Desitja que li porti alguna cosa?

—No, Tomàs. No tinc res.

—Potser no està bé que em faci pesat; però, avui, vostè no es troba pas bé com els altres dies.

—Tens raó. Sí. Efectivament, no estic bé com els altres dies, però no pots fer-hi res. Ni jo. Ni ningú.

—Dispensí.

—Ni ningú, Tomàs. Estic desesperat.

—M'ha semblat endevinar alguna cosa.

—És terrible. L'única il·lusió de la meua vida, la il·lusió més forta que he tingut i que he sentit, acaba de fer-se a miques.

—¿Ha passat alguna cosa a la senyoreta Sílvia?

—La meua raó de viure... Sí i no. Llegeix aquesta carta. I té raó! Jo no serveixo per casat. No sabia fer-la feliç. No conec aquestes coses. ¿Per què he viscut aquí dintre? ¿Què puc fer de tot això ara? ¿Per qui serà, què haig de fer, per què no me n'adonava?

Tomàs ha llegit les ratlles de Sílvia i no gosa fer-hi cap comentari.

—¿Què haig de fer ara? Digues, ¿què puc fer?

—¿Però vostè creu que això no és remeiable?

—Ah, no! Absolutament. No hi ha res a fer. Quan ella ha decidit escriure'm això, és que ho ha pensat molt de temps. És ridícul intentar res ara. La conec prou. Fóra tot inútil. I jo, sense ella, ¿què haig de fer? ¿Com puc tornar a tenir delit per treballar, per fer diners, per fer alguna cosa? Tota la meua joventut enterrada entre els ferros. Tu ho saps prou, Tomàs, que fa tants anys que ets entre nosaltres. Si quan morí el meu pare jo hagués fet la meua joventut, en lloc de voler augmentar la importància de casa nostra, que aleshores ja en tenia ben bé prou per retirar-me tranquil·lament, potser ara fóra ja casat, i viuria feliç amb una doneta que m'estimaria molt, com fa tota la gent, com fa tot-hom, com has fet tu, Tomàs, i bé ets feliç, bé ets més feliç que jo, malgrat les meves riqueses. Trenta-cinc anys enterats sota aquest diner que... ¿ara per què m'ha de servir? ¿Ho comprens com és tràgic, això? Jo, que no he fet altra vida que la del treball, que la de divertir-me entre aquest món reduït del negoci, que no he sabut divertir-me en tot allò que diverteix els altres, que si alguna nit he volgut incorporar-me a la vida dels amics meus, m'hi he trobat des-

plaçat, i m'hi he fastiguejat i l'endemà m'he aferrat encara amb més fúria als problemes d'aquí; si fins ara no he sabut lligar la meva vida als engranatges que fan voltar la vida de tothom, ¿com vols que ara pugui intentar-ho? I quedar-me aquí de nou, ¿per què? Tot sol, ¿per què haig d'apilar més diners? ¿I per què haig d'enterrar-me dins aquestes parets que d'aquí endavant em semblaran una tomba?

—Potser amb el temps...

—El temps! Que llarg que ara em deurà semblar! M'han passat trenta-cinc anys sense adonar-me'n, però ara cada segon em semblarà trenta-cinc anys! I després, que jo la vull, Sílvia. Me l'estimo. La necessito per poder viure. No ho dic pas per poder acariciar-la, per poder tenir-la a la falda. No n'he sabut mai; però és que Sílvia era la meva vida. És cert que en tot el dia jo no estava un minut parat, treballant sempre. Però era ella qui em feia treballar. La duia dintre meu tothora i no hi havia un instant de cap dia que no deixés de tenir-la amb mi, ¿m'entens? No la necessito pas per contemplar-la, per poder dormir amb ella. Fuig! Mai no he tingut aquest desig. L'he considerada com una cosa immaterial, com el tot, com la meva raó de moure'm i de viure. Sense ella, ara, doncs, ¿com quedo jo? ¿Qui sóc jo? ¿Qui m'ha de manar? Sóc com un sense feina ara, em fa l'efecte que em trobo al mig del carrer amb les mans a les butxaques. ¿Cap on haig d'anar? ¿Què faré a casa, aquí, treballar per vosaltres? ¿Pel *negoci*? ¿Què és el *negoci*, tot sol, i per qui és?

—... És clar.

—I tan clar, Tomàs! Fins ara estava encegat; però, en aquest moment, no puc veure-hi més clar: d'un cop, sento que m'he acabat, que la meva vida ja ha passat, que sóc una desferra, que no serveixo per res, i que hauré de passar els anys que Déu hagi destinat tenir-me en aquesta terra com una boira baixa que només fa nosa a tot arreu...

—De totes maneres, vostè és molt jove.

—Molt jove. Però si no n'he estat mai de jove! ¿Vols que ara me'n torni? ¿T'imagines que ara em dediqui a una vida de jove? ¿Que cerqui dones, festes, diversions...? ¿Per què? ¿Per donar publicitat a la meva desesperació? ¿Per mostrar-me idiota? ¿I t'imagines que algun dia pugui tornar-me a enamorar? ¿Jo? ¿De qui, i de què? Si tant se me'n dóna, tot!

Una nova pausa i un gran silenci seguiren aquestes paraules de Lluís Frederic, fins que el so del rellotge de paret vibrà pel despatx.

—¿Les nou?

—Sí, senyor. Les nou.

—¿Per què no marxés, doncs? ¿Per què t'has quedat?

—Ni me n'havia adonat.

—Vés, vés, Tomàs, i gràcies. M'has ajudat a desfogar-me.

—Si vol l'acompanyaré...

—Escolta, penso una cosa: tu has treballat tant com jo, a casa. El meu pare t'havia estimat molt. ¿Vols continuar el negoci?

—Faré el que vostè em mani.

—No, vull dir si vols fer-te càrrec de tot això. Tu sol. Sense jo, vaja. Si vols, queda't amb la casa.

—Avui està massa preocupat per parlar d'això, senyor Lluís.

—No ho estic gens ja. Mira, és el millor que podem fer: jo me n'aniré a viure tranquil, no sé on, lluny o prop, no ho sé, i tu continues amb tot això. El que em sabria greu és veure que cau; amb tu estic segur que la casa Picàbia, que aquesta casa que fundà el meu avi, seguirà endavant cada dia encara. La resta, ¿com pot interessar-me?

—Demà segurament no veurà la necessitat d'aquesta decisió. No parlem d'això, i veurà com d'aquí a uns quants dies les coses hauran canviat.

El vell caixer de la casa Picàbia, en Tomàs Gombau, no ho endevinà pas. Les coses no canviaren gota, sinó al revés. D'ençà d'aquella escena, Lluís Frederic Picàbia s'obstinà cada dia més a abandonar el món industrial en el qual havia viscut fins aleshores i la casa Picàbia passà a mans del caixer Gombau, per al qual Lluís Frederic sentí sempre un veritable afecte i ara li ho pogué demostrar fent unes condicions de successió extraordinàriament avantatjoses. En Gombau tenia dos fills, un noi i una noia, i per ells fou que es decidí a acceptar la proposició de Lluís Frederic, la qual cosa altrament li hauria semblat poc delicada.

Passaren uns quants dies de veritable calvari per a Lluís Frederic, lligant tots els caps que amb el traspàs calia deixar ben lligats, i així que se'n trobà lliure, féu preparar les maletes i emprengué un viatge.

No trigà, però, a trencar-lo: quan havia deixat al seu darrere tota la Itàlia, embafat de tuf i cansat de catedrals, i anava camí de Lausana, on volia reposar una temporada, recolzat en el respatllet de la butaca d'un vagó visiblement untat dels llustre de mil sabates, llegí d'esma ran el vidre d'una finestreta de l'altra banda del passadís: È PERICOLOSO SPORGERSI i més avall arribà a confegir: PORTE DE SORTIE SUR LA VOIE.

Una guspira esclatà al seu voltant en llegir aquests rètols, però l'entrada vertiginosa del tren al Simplon li tornà immediatament la pau: no, fóra insensat de tacar Sílvia amb sang de suïcida. I intentà de dormir.

Sense son, en lloc de dormir, es lliurà als somnis, i somnià amb els ulls oberts durant hores i hores. El sol es despertà en sentir la fredor del llac Léman, i Lluís Frederic encara

somniava. Ella, ella el seguia per tot arreu, se li asseia al costat en l'automòbil, en el tren, pujava les escales dels *duomi* amb ell, prenien junts els cafès i el sol, i la seva veu era més forta que els crits del públic en les carreres de cavalls *al galoppo*. Sol, en el departament del tren, Lluís Frederic era menjat només que pels ulls d'ella, i Montreux amb la seva voluptat, obrint-se-li als peus radiant de sol i amarat de la rosada de l'alba, no podia fer-li moure la vista fixa, encantada. Lluny de Sílvia, Lluís Frederic comprenia bé que la tenia encara més a la vora. Lluny de Barcelona, Lluís Frederic només se n'havia endut Sílvia i fins aleshores havia fet el viatge amb ella i caldria que l'hi acabés, anés on anés i durés el temps que fos. Amb Sílvia havia marxat, amb Sílvia tornaria. Cap més record, cap altra idea en la maleta. Ell i Sílvia. ¿Per què continuar? Si ell havia marxat per oblidar, per distreure's, ¿com no se li havia acudit abans deixar Sílvia a Barcelona? I, si quan arribés a Lausana persistia a parar-se, ¿no fóra Sílvia qui l'ajudaria a baixar el bagatge del tren, i amb ell pujaria en un cotxe, i amb ell aniria a l'hotel, i amb ell romandria una temporada ran del llac evocador de delícies?

Lluís Frederic no baixà a Lausana, per on passà somniant alt encara, i quan es despertà tancà els ulls una llarga estona i es trobà sol per primera vegada, i s'hi trobà bé, i reposà així fins qui sap on...

Més tard s'havia resolt ben bé tots els dubtes: tornaria de seguida a casa. Tornaria a Barcelona, encetaria una nova vida, es reintegraria a la vida normal en braços dels amics i d'iniciatives alienes. Segurament que el sol a través dels arbres de la Rambla de Barcelona no li reflectiria la faç de la seva estimada d'una manera tan viva com el sol de Suïssa ni com el sol aplanat damunt la butaca d'aquell vagó condemnat a lliscar tota la vida per damunt de dues vies paral·leles.

I Lluís Frederic tornà a Barcelona, i, de moment, en arribar a casa seva, sentí una infinita alegria. Es trobava alliberat d'una pila de noses, i semblava que acabés de recobrar una llibertat que ja creia perduda. Somreia a les serventes, estrenyé la mà del porter, donà un tomb pel jardí, i es complagué a estirar-se en el gronxador de la glorieta. L'aire net entre els arbres i el retrobament d'un llibre volgut, d'una corbata oblidada, del gos content, li donaren deu mil alegries insospitades i sentí per un instant que la vida encara li era agradable i segurament podria ésser-li bella, atractiva, d'una felicitat fàcil. Al matí la dutxa li treia totes les lleganyes sentimentals, al migdia múltiples coses minúscules el distreien, a la tarda un amic, un passeig, un llibre li guanyava el temps, i al vespre la tabola joiosa dels companys, al voltant d'una taula, i d'amigues inèdites, li preparaven nits de tota mena. Li semblava que en pocs dies havien passat dos anys i Sílvia el seguia a certa distància, visiblement desfocada...

Però això durà cosa de dies, de setmanes. Si era veritat que experimentava un canvi insospitat, també ho era que la intensitat d'aquest nou viure li impedí de veure que tot just feia poques setmanes que durava i ja començava a fatigar-se'n. En efecte, aviat suprimí les expansions afectuoses dels vespres. Els companys són irresistibles quan certes intimitats esdevenen massa quotidianes, i els llibres i els teatres i les passejades acabaren per semblar-li càstigs massa monòtons per ésser suportables.

Feia dos mesos que Lluís Frederic havia tornat a Barcelona i ja reveia la seva vida closa. Davant seu s'havia tornat a aixecar un mur altíssim i ample, que no s'acabava mai, i era inútil entestar-se a iniciar una lluita a cops de cap. Un dels pocs consols era el llit. Dormir. Dormir inacabablement. Hi havia dies que dormia tretze hores. Aquest nou ordre de vida contribuiria evidentment a un nou canvi de coses: un

dia sota la dutxa Lluís Frederic s'adonà que s'iniciava una petita volta en el seu cos: el ventre perfilava un lleu sacsó que li dugué repentinament a la memòria múltiples anuncis incerts de faixes higièniques per no criar panxa. Això l'esgarrià més que la fredor de l'aigua, i, quan sortí aquell dia al carrer, anà de dret a una casa d'articles d'esport i adquirí tot un equip de gimnàstica, es féu soci de tres o quatre entitats esportives i cada dia es lliurà al tennis, i anà a Sant Cugat a jugar al golf, i adquirí un formidable *roadster* Cadillac, al qual seguiren deu o dotze canvis amb altres marques, fins que... també el tedi i la neurastènia el tornaren a prendre. Feia cinc mesos que havia deixat la fàbrica i li semblava que feia cinc mil anys. Alguna vegada en Tomàs anava a veure'l, i cada una d'aquestes vegades li feia l'efecte que era un espectre qui el visitava. Havia oblidat definitivament la fàbrica, i Sílvia s'havia anat allunyant de prop seu, deixant només una sensació de nebulositat al seu pobre esperit desballestat; però la vida se li feia cada dia més basardosa, més dura, més difícil, més enganxosa. «Què haig de fer! Què haig de fer!», deia sovint al Tomàs, o a si mateix, o a un gran gerro de faiança, i sentia que tot li queia damunt per única resposta, i, encara, li queia damunt sense fer-se malbé res, sense gota de trencadissa. Li queia tot damunt; però, quan tornava a obrir els ulls, tot ja tornava a ésser al seu lloc, i res no li havia fet mal, ni res no s'havia trencat. I el silenci, l'ordre, tornava a imperar en la cambra.

Hauria volgut plorar, hauria volgut botre, hauria volgut reposar, i res no podia aconseguir de totes aquestes quimeres. Lluís Frederic estava a punt, evidentment, d'agafar una neurastènia que qui sap com hauria acabat.

Sense amics, sense família, sense cap dèria, sense records, només amb una joventut impetuosa dintre seu rebolcant-se per trobar una fugida, Lluís Frederic es veia ell mateix com una mena de monstre de museu, una mena d'objecte rar,

únic dins el museu que era la seva casa. Un museu per a una peça sola. I sense ningú que sentís curiositat per veure-la. De vegades sentia que els seus nervis li fugien, no sabia pas on anaven, devien esbravar-se tots sols fora d'ell i després tornaven a entrar-li pels dits de les mans crispades i per les puntes dels cabells que més que atreure llamps volien llançar-ne.

I això feia témer els servents que el voltaven, els quals eren els únics que descobrien l'estat de Lluís Frederic, que, de seguir així, irremissiblement perdria el cervell. I ho advertiren a Tomàs Gombau, successor de Picàbia, al qual faltaren hores per córrer a veure el seu amic, que trobà que sortia de casa, i junts anaren a fer una petita caminada. Discretament li preparà el seu projecte, que no era sinó insinuar-li el reingrés a la casa, fent-li veure que havia nascut per fer quelcom i que el nom de Picàbia era vivent encara i podria donar-li una nova abrivada admirable.

Quan es deixaren, Lluís Frederic sentia encara les paraules del seu excaixer, i, d'esma, s'assegué a la terrassa d'un cafè de Gràcia. Tant fou, però, tornar a la idea de la fàbrica com trobar ran seu altra vegada la cara de Sílvia, projectada com en una gran tela cinematogràfica.

I això l'horroritzà de tal manera, el retrobament de Sílvia l'esgarrià tant, l'esperverà tant, que, com un foll, s'aixecà i fugí, com si el perseguís un fantasma que intentés aixafar-lo sota una sola de sabata enorme i estrenye'l entre uns braços enfundats en unes mànegues folgades i terribles.

Arribà a casa seva presa d'un violent atac de nervis, i fins després de molta estona no pogué sostreure's als seus efectes. Es sentí la boca amarga i seca i demanà una copa, i després es ficà la mà a la butxaca per buscar-hi un cigarret. Però novament semblà repetir-li l'atac. Sílvia, una vegada, li havia donat una cigarrera d'or que mai no havia deixat de portar damunt seu: era aquest el sol record que guarda-

va amb una il·lusió estranya. I la mà entaforada a la butxaca ara no la trobava. Cercà en va totes les altres butxaques, obrí calaixos, furgà dintre el pensament on l'havia deixada, on l'havia perduda! ON L'HAVIA PERDUDA! I li vingué a la memòria que al cafè on poc abans s'havia assegut havia encès un cigarret.

Com un mal esperit va tornar al cafè, demanà, interrogà un per un cada cambrer, al taulell, el gerent; ningú no havia vist cap cigarrera. Sí, un cambrer li portà una cigarrera suada i de níquel, però ja feia dos dies que havia estat trobada, i no era tampoc aquella. Un altre cambrer li digué que el que ell havia trobat era una lligacama. Un altre...

Però allò no podia quedar així! La cigarrera s'havia de trobar! Calia que sortís! Avisaria la policia, armaria un escàndol, s'hi jugaria la vida, donaria recompenses, regiraria el món, però la cigarrera calia que sortís!